

МАҲБУС ВА МАҲКУМЛАР ҚАЙТА ЖИНОЯТЛАРИНИ ПРОФИЛАКТИКА ҚИЛИШДА РАҒБАТЛАНТИРИШ ЧОРАЛАРНИ ҚЎЛЛАШНИ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ

Тўхтаев Шаҳбоз Мусирмон ўғли

ИИБ Маънавий-маърифий ишлар ва кадрлар билан таъминлаш департаменти
мукофотлаш бўлими катта инспектори

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8231978>

Жазони ижро этиш муассасаларида озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этишда белгиланган тартиб-қоидаларга оғишмай амал қилиниши, ЖИЭМ маъмурияти томонидан давлатнинг мажбурлов чорасини адолатли қўлланилиши бир томондан маҳкумларни қонунга итоаткорлик руҳида тарбиялашга, иккинчи томондан жамиятда ижтимоий адолатнинг ўрнатилишига хизмат қилади[1].

Ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикасининг рағбатлантириш усули айрим профилактик ҳисобда турган шахсларнинг ахлоқан тузалаётган ва ўзида ижтимоий ижобий хулқ-атворни шакллантира бошлаганларини эътироф этиш ҳамда шу муносабат билан имтиёз ёки имкониятлар бериш ёхуд фуқароларни ҳуқуқбузарликдан жабрланишдан ҳимояланиш усул ва воситаларини тўлиқ ўзлаштириш ва улардан самарали фойдаланишга қизиқтириш ҳамда ундаш кабилардан иборатдир.

Рағбатлантириш усули жамият ва давлатнинг турли соҳаларини ривожлантириш учун самарали восита вазифасини бажаради. Ушбу турдаги таъсирнинг долзарблиги шахснинг ташаббускорлиги ва ижодий қобилиятларини намоиш этиш имконияти билан боғлиқ. Рағбатлантиришни субъектнинг ижобий мотивацияси сифатида қўллаш унинг ваколатли қўлланилиши билан жуда самарали, чунки бу усулнинг асоси ҳам қонуний қоидалар, ҳам манфаатдир, бу келажакда ўз фаолиятининг ишлаш кўрсаткичларини яхшилашга қаратилган шахснинг иродаси билан ифодаланади[2].

Шу сабабли, ЖИЭМларида бугунги кунда маҳкумларни тарбиялашда рағбатлантириш чорларини қўллаш кенг қўлланилмоқда. Бу борада ҳуқуқшунос Ф.Матчанов ҳам қуйидагича фикрлайди, тарбия ишларини қўллашда, албатта ЖИКнинг 6-моддасида белгиланган қонунийлик, адолат, инсонпарварлик, демократизм, жазони ижро этишда дифференциация ва индивидуаллаштиришга риоя этиш, мажбурлов воситаларини оқилона қўллаш ва маҳкумларнинг қонунга итоаткор хулқ-атворини рағбатлантириш тамойилларига асосланиши шарт[1].

Шунингдек бу борада Ш.Ахматов ЖИЭМлардаги жазо муддатини ўтаб келаётган маҳкумларни рағбатлантириш мақсадида 2021 йилнинг олти ойи давомида меҳнатга виждонан муносабатда бўлган, тарбиявий тадбирларда фаол иштирок этган 400 нафар маҳкумдан 204 нафарига рағбатлантириш чоралари амалга оширилган[3] деб ўз фикрини билдирса о.Тўраев бу борада маҳкумларни рағбатлантириш масалалари, шу жумладан қўлланилаётган рағбатлантириш чораларининг ушбу Кодекс 102-моддаси биринчи қисмида назарда тутилган мезонларга мувофиқлиги жазони ижро этиш муассасасида тузилган комиссия томонидан кўриб чиқилади. Комиссия жазони ижро

этиш муассасасининг ходимлари, шунингдек жамоатчилик вакиллари орасидан камида саккиз нафар аъзодан иборат таркибда[4] тузилаганлигини алоҳида таъкидлайди.

Жазони ижро этиш колонияларида ўрнатилаган тартиб-қоидаги қатъий амал қилиб, ўзини ижобий томонлама кўрсатган 10464 нафар маҳкум рағбатлантирилди. маҳкумлардан 3 061 рағбатлантирилган нафарига ташаккурнома эълон қилинди, 852 нафарига илгари қўлланилган интизомий жазоси муддатидан олдин бекор қилинди, 222 нафари фахрий ёрлик билан тақдирланди, 504 нафарига қўшимча посилка, йўқлов ёки бандеролга рухсат берилди, 1134 нафарига қўшимча учрашувга рухсат берилди, 1994 нафарига қўшимча телефон сўзлашувга рухсат берилди, 99 нафарига озиқ-овқат маҳсулотларини харид қилиш учун пул суммаси кўпайтирилди, 2598 нафари енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказилди

Жазо муддатини ўтаётган шахсларни бўш вақтларида китоб ўқишлари учун жазони ижро этиш кутубхоналари 1912 дона бадий, диний, маънавий- маърифий ва турли мазмундаги адабиётлар билан бойитилиб, жами китоблар сони 203 127 тага етказилди. Шундан, тарихий адабиётлар-18274 тани, маънавий-диний адабиётлар 26612 тани, ҳуқуқий адабиётлар -11423 тани, бадий адабиётлар – 103 603 тани, раҳбарий адабиётлар (Президент асарлари) - 9138 тани ва бошқа адабиётлар – 34 077 тани ташкил этади

Хулоса ўрнида, маҳкумларни рағбатлантириш орқали тарбиялаш ижобий натижа беради. Чунки, Рағбатлантириш рағбатлантирилган ва бошқа шахсларнинг иродаси ва онгига билвосита таъсир қилади, уларнинг одатдаги тартибга солиш талабларидан ошиб кетадиган ижобий хулқ-атворга бўлган қизиқишини шакллантиради. Мукофотнинг асл моҳияти амалга оширилган ҳаракатларни баҳолаш билан боғлиқ. Ишонтиришдан фарқли ўлароқ, рағбатлантириш ҳар доим муносиб ҳаракат қилинганидан кейин қўлланилади[5].

References:

1. Матчанов Ф. Маҳкумлар билан тарбиявий ишлар ўтказилиши–жазо мақсадига эришиш воситаси сифатида //Общество и инновации. – 2022. – Т. 3. – №. 9/S. – С. 24-32.
2. Christopher A.C. Encouraging Civil Servants to be Frank and Fearless: Merit Recruitment and Employee Voice. Public Administration September 2018 // <https://www.researchgate.net/publication/327419105>.
3. Ахматов Ш. жазони ижро этиш муассаларида қонун устуворлигига амал қилинишининг ижтимоий муаммолари //журнал социальных исследований. – 2021. – Т. 4. – №. 3.
4. Тураев О. Жазо муддатини ўтаётган шахсларни озодликка тайёрлаш фаолиятини ташкил этишда давлат ташкилотларининг ҳамкорлигининг ташкилий ҳуқуқий асослари //Наука и технология в современном мире. – 2022. – Т. 1. – №. 7. – С. 187-197.
5. Жураев А. Давлат фуқаролик хизматида рағбатлантириш тушунчаси ва унинг ўзига хос хусусиятлари //Общество и инновации. – 2022. – Т. 3. – №. 6/S. – С. 105-112.
6. Алтмишев Т., Қушбоқов Ш. Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг сайловга оид ҳуқуқларини таъминлаш //Евразийский журнал права, финансов и

прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. Special Issue. – С. 112-114.

7. Қушбоқов Ш., Таджиев Э. Жазони ижро этиш муассасаларидан озод этилган айрим тоифадаги маҳкумлар устидан маъмурий назорат ўрнатиш тартиби //Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot. –2023. –Т. 2. –No. 4. –С. 35-44.

8. Қушбоқов Ш. Жазони ижро этиш муассасаларининг юридик шахс сифатидаги тушунчасининг таснифи //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2022. –Т. 1. –No. 4. –С. 58-63.

9. Рустамов С., Қушбоқов Ш. Ўзбекистон Республикасида маъмурий ислохотлар концепциясининг жазони ижро этиш департаменти фаолиятидаги ўрни //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. –2022. –Т. 2. –No. 10 Special Issue. –С. 28-31.

10. Qushboqov S. Jazoni ijro etish muassasalarining yuridik shaxs sifatidagi tushunchasini yoritishda nazariy tahlil //O'rta Osiyo ta'lim va innovatsiyalar jurnali. – 2023. –Т. 2. –No. 2 Part 2. –С. 49-52.

11. Холмуминов О. Гражданско-правовое упорядочение использования некоторых категорий земельных участков //Review of law sciences. – 2018. – №. 4. – С. 67-72.

12. Холмуминов О. Ж. Гражданско-правовые вопросы собственности на землю //Право и жизнь. – 2016. – №. 3-4. – С. 163-185.